

DOKUMA ARAŞTIRMALARI II

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Mustafa GENÇ

Prof. Ayşegül KOYUNCU OKCA

Doç. Gülşen ÖZTÜRK

paradigma akademi

DOKUMA ARAŞTIRMALARI II

E D İ T Ö R L E R

Prof. Dr. Mustafa GENÇ
Prof. Ayşegül KOYUNCU OKCA
Doç. Gülşen ÖZTÜRK

paradigma akademi

DOKUMA ARAŞTIRMALARI II

E D İ T Ö R L E R

Prof. Dr. Mustafa GENÇ
Prof. Ayşegül KOYUNCU OKCA
Doç. Gülşen ÖZTÜRK

ISBN: 978-625-5850-72-0

PA Paradigma Akademi Yayınları

Sertifika No: 69606

PA Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım
Fetvane Sokak No: 29/A
ÇANAKKALE
e-mail: fahrigoker@gmail.com

Tasarım&Kapak: Arş. Gör. Dr. Sevtap SARICA

Matbaa: Meydan / 99 Baskı
Sertifika No: 76711

Kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bu Kitap T.C. Kültür Bakanlığından alınan bandrol ve
ISBN ile satılmaktadır. Bandrolsüz kitap almayınız.

Haziran 2025

ÖNSÖZ

Geleneksel sanatlar, bir toplumun kültürel kimliğini ve estetik anlayışını yansıtan en temel değerlerden biridir. Bu sanatlar, yalnızca geçmişin birer ürünü olmakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel sürekliliği sağlayan, toplumsal belleği canlı tutan ve farklı kuşaklar arasında köprü kuran önemli araçlardır. Anadolu'nun zengin kültürel coğrafyası, tarih boyunca birçok sanat dalının gelişmesine olanak tanımış; özellikle el dokumacılığı, bu sanat dalları arasında ayrıcalıklı bir yere sahip olmuştur. Türk el dokumaları, sadece birer zanaat ürünü değil, aynı zamanda tarihsel, sosyolojik ve sembolik anlamlar taşıyan kültürel belgeler niteliğindedir.

Bu kitap, geleneksel Türk dokuma sanatlarının farklı yönlerini ele alan disiplinlerarası akademik çalışmaları bir araya getirerek, konunun hem tarihsel arka planını hem de çağdaş yansımalarını kapsamlı bir şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Dokuma geleneği göç yolları boyunca şekillenmiş; yaşam biçimi, toplumsal yapılar, dini inançlar ve ekonomik ilişkiler gibi birçok unsura bağlı olarak geleneğin biçimlenmesinde etkili olmuştur. Halı, kilim, kumaş gibi dokuma ürünlerinde yer alan motifler, yalnızca süsleme unsuru değil; aynı zamanda dokuyan kişinin yaşamına, inanç dünyasına, doğayla kurduğu ilişkiye dair ipuçları barındıran kültürel anlatılar olmuştur.

Kitap; Kocaaliler Beldesi (Bucak-Burdur)'nde Dokunan Döşemealtı Halılarının Tespiti ve Tasarım Özellikleri Açısından İncelenmesi, Mut ve Silifke İlçelerinde Bulunan Yaygılardaki Yüzey Şemaları, Fethiye Yeşil Üzümlü Beldesinin Kültürel Mirası Dastar Dokumacılığı, Çanakkale İli Ayvacık İlçesi Güzelköy'de Çarpana ve Kolan Dokuma Geleneği, Karaman Sarı Evlerde Yaşayan Sarıkeçili Yörüklerinde Tespit Edilen Çuval Dokumalar, Yahyalı (Kayseri)'da Nazar (Göz) İle İlgili Ritüeller ve Yahyalı (Kayseri) Halılarında Muska ve Göz Motifleri başlığındaki altı bölümden oluşmaktadır.

Bugüne dek yapılan çalışmaların büyük bölümünde dokuma ürünlerinin sadece biçimsel yönleriyle ele alınmış olmasıdır. Dokumaların taşıdığı anlam dünyası, onları üreten bireylerin sosyal rolleri ve kültürel bağlamları çoğu zaman göz ardı edilmiştir. Bu eser hem teknik hem de sembolik düzeyde dokuma sanatlarını daha derinlikli bir biçimde ele alma yönünde bir çaba ortaya koymaktadır.

Yazarlar, kendi uzmanlık alanları doğrultusunda herhangi bir yönlendirme olmaksızın özgün katkılarda bulunmuş; bu bağlamda tüm akademik ve etik sorumluluğu üstlenmişlerdir.

Bu kitabın amacı, geleneksel Türk dokuma sanatlarını tarihsel bağlamı içinde anlamak, bu sanatların günümüz dünyasındaki yansımalarını irdelemek ve alana dair bilimsel literatüre nitelikli katkılar sunmaktır. Akademik disiplinler arası bir bakış açısıyla hazırlanan bu eser hem araştırmacılara hem de kültürel miras ile ilgilenen okuyuculara farklı bir perspektif sunmayı hedeflemektedir. Geleneksel sanatların yalnızca geçmişin bir yansıması değil, aynı zamanda geleceğin kültürel zeminini şekillendiren dinamik bir alan olduğunu hatırlatarak, kitabın bu alandaki çalışmalara ilham vermesini ve katkı sağlamasını temenni ederiz.

E D İ T Ö R L E R

Prof. Dr. Mustafa GENÇ
Prof. Ayşegül KOYUNCU OKCA
Doç. Gülşen ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ..... iii

KOCAALİLER BELDESİ (BUCAK-BURDUR)'NDE DOKUNAN DÖŞEMEALTI HALILARININ TESPİTİ VE TASARIM ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ 1

Öğr. Gör. Dr. Ayşe YILDIRIM

MUT VE SİLİFKE İLÇELERİNDE BULUNAN YAYGILARDAKİ YÜZEY ŞEMALARI 35

Dr. Öğr. Üyesi Derya KONUK - Doç. Dr. Necla DURSUN

FETHİYE YEŞİL ÜZÜMLÜ BELDESİNİN KÜLTÜREL MİRASI DASTAR DOKUMACILIĞI..... 49

Doç. Dr. Dilek TÜM CEBECİ

ÇANAKKALE İLİ AYVACIK İLÇESİ GÜZELKÖY'DE ÇARPANA VE KOLAN DOKUMA GELENEĞİ..... 73

Öğr. Gör. Dr. Meral ORHAN - Öğr. Gör. Alim GADANAZ

KARAMAN SARI EVLERDE YAŞAYAN SARIKEÇİLİ YÖRÜKLERİNDE TESPİT EDİLEN ÇUVAL DOKUMALAR..... 141

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KONUK

YAHYALI (KAYSERİ)'DA NAZAR (GÖZ) İLE İLGİLİ RİTÜELLER VE YAHYALI (KAYSERİ) HALILARINDA MUSKA VE GÖZ MOTİFLERİ..... 173

Öğr. Gör. Dr. Zahide ŞAHİN

FETHİYE YEŞİL ÜZÜMLÜ BELDESİNİN KÜLTÜREL MİRASI DASTAR DOKUMACILIĞI[1]

DASTAR WEAVİNG THE CULTURAL HERITAGE OF FETHİYE YEŞİL ÜZÜMLÜ TOWN

Doç. Dr. Dilek TÜM CEBECİ

ORCID Numarası | ORCID Number: https://orcid.org/0000-0002-4702-0725.
Marmara Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, Giyim Üretim Teknolojisi Programı, İstanbul Türkiye. dilektum@marmara.edu.tr

ÖZET

Köklü bir geçmişi olan dokuma sanatı el sanatları içerisinde Anadolu'nun birçok beldesinde zengin kültürel çeşitliliği ile karşımıza çıkmaktadır. Özellikle el dokuma sanatı bulunduğu coğrafi bölge ve halkın yaşam biçimlerine göre şekillenmiştir. Dokumada kullanılan malzeme, üslup, teknik, renk ve desen anlayışı da bölgeler içerisinde farklılıklar göstermektedir. Nitekim bu sanata ait bazı çalışmalar çok fazla değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelmiştir. Orijinal kimliğini koruyan dokumalardan olan dastar dokumacılığı alan araştırması olarak seçilmiştir. Muğla iline bağlı Fethiye ilçesinin Yeşil Üzümlü beldesinde yapılan bu özgün dokuma günümüze kadar gelen önemli bir el sanatıdır. Fethiye'de yaşayan kadınların emeğinin değerlendirilmesi ve aynı zamanda sosyal ve ekonomik olarak güçlenmelerini desteklemek amacıyla da çeşitli kurumlar kurulmuştur. Dokumacılık sanatı bu kurum ve kuruluşlarla varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Çalışmanın amacı geleneksel yöntemlerle yapılan dastar dokumacılığının günümüzdeki durumunu yansıtmaktır. Bu çerçevede dastar dokumacılığının teknik özellikleri, kullanılan malzemelerle birlikte geleneksel desenleri ve özellikleri incelenmiştir. Bu kapsamda alan araştırması yapılarak tarihi çok eski dönemlere dayanan dastar dokumacılığının kültürel miras unsurlar içerisindeki değeri ve gelecek nesillere aktarılması hedeflenerek sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk bilimi, Tekstil, Dastar, El Sanatı, Geleneksel Dokuma, Yeşil Üzümlü, Kültürel Miras.

[1] Kitap bölümünün yayına hazır şekli 10. 02. 2025 tarihinde **"iThenticate"** intihal programında taranmıştır. Benzerlik oranı %13 dür.

ABSTRACT

The art of weaving, which has a deep-rooted history, is encountered with its rich cultural diversity in many towns of Anatolia among handicrafts. Especially the art of hand weaving has been shaped according to the geographical region and the lifestyles of the people. The materials, styles, techniques, colors and patterns used in weaving also differ within the regions. Indeed, some studies of this art have survived to the present day without undergoing much change. Dastar weaving, which is one of the weavings that preserves its original identity, was selected as field research. This original weaving made in Yeşil Üzümlü town of Fethiye district of Muğla province is an important handicraft that has survived to the present day. Various institutions have been established in order to evaluate the labor of women living in Fethiye and to support their social and economic empowerment. The art of weaving continues to exist with these institutions and organizations. The aim of the study is to reflect the current situation of dastar weaving, which is done with traditional methods. In this context, the technical features of dastar weaving, the materials used, and its traditional patterns and features were examined. In this context, field research was conducted to present the value of dastar weaving, which dates back to ancient times, within the cultural heritage elements and to transfer it to future generations.

Keywords: Folklore, Textile, Dastar, Handicraft, Traditional Weaving, Yeşil Üzümlü, Cultural Heritage

1. GİRİŞ

Geleneksel sanatlar çerçevesinde kültürel mirasın taşıyıcısı olan dokuma sanatı kültürel kimliğin en önemli belgesini oluşturmaktadır. Kültür, bir toplumun geçmiş dönemlerinden aktarılan maddi ve manevi değerler bütünü ile kendilerine özgü biçiminde tanımlanabilir. Kültür varlıkları ise farklı coğrafi bölgelerde yaşayan insanların hayat tarzlarına göre biçimlenmektedir.

Kültürel mirasın en önemli özelliği ise coğrafi ortam ve zaman içerisinde bireyleri kaynaştıran ortak noktaları barındırmasıdır. Türk kültürünün gelişmesindeki en önemli olgular ise öncelikle Türk kültürünün geniş bir coğrafya 'ya yayılması farklı medeniyetlerin gelişmelerine katkıda bulunması ve aynı zamanda geçmiş medeniyetlerle kültürel alışverişin yapılması biçiminde ifade edilebilir (Ögel, 1978:153).

Geçmişten geleceğe aktarılan geleneksel el sanatları önemli kültürel değerlerdir. Bu değerler içerisinde mekikli dokuma sanatı Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde uygulanmıştır (Şen & Kavcı, 2023:987).

Çoğunlukla araç ve gereç özellikleri benzer olmakla birlikte yöreye göre malzeme, desen, teknik, üslup bakımından değişiklikler gösterebilmektedirler (Başaran, 2018:14). Fethiye ilçesine bağlı Yeşil Üzümlü beldesinde yapılan dastar dokumacılığı alan araştırması olarak seçilmiştir. Dastar dokumacılığı aynı zamanda İncirköy, Ortaköy ve Paşalı'da da yapılmaktadır (Önlü, 2010a:137).

Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Yeşil Üzümlü Muğla ilinin Fethiye ilçesine bağlıdır. Fethiye'ye uzaklığı yaklaşık 18-20 km civarındadır. Denizden ise 18 km. yükseklikte bulunmaktadır. Bölgenin önemli dokuma merkezlerinden olan Yeşil Üzümlü beldesi yerli ve yabancı turistlerin tercih ettiği bir beldedir Antik Çağ'da Likya dönemine ait Kadyanda Antik kenti ile temsil edilmiştir. Likçe kitabelerinde ise "Kada Wanti" ismi ile adlandırılmıştır. Belde tarihsel süreçte Roma dönemi medeniyetine de ev sahipliği yapmıştır. Tarihi mimarisi ile dikkat çeken belde Osmanlı dönemine ait taş binaları ile yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çekmektedir Yeşil Üzümlü beldesinin kültürel varlıklarının bir parçası olan ve beldeye 'de ismini veren üzüm yetiştiriciliği ve üzümlerden yapılan şaraplar 'da turizm açısından bir başka zenginliğidir. Aynı zamanda yeşil doğası ile ön plana çıkmaktadır (URL:1), (Çürük, 2017:172).

Muğla ilinin merkezine ve çevresine farklı Türkmen boyları yerleşmiştir. Zira dokumacılık sanatının en özel örnekleri bu bölgede yapılmıştır. Nitekim kirikitli dokumalardan olan kilim, sumak, zili yaygıları, kaya halıları ve mekikli kumaş dokumaları (dastar, mendil, göynek, ipek kanat) ve özellikle dastar dokumacılığı geçmişten günümüze kadar devam ettirilmektedir (Önlü, 2010b:57). Tüm bu etkenler de bölgenin kültürel anlamda son derce zengin varlıklarının olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada Muğla iline bağlı Fethiye ilçesinin Yeşil Üzümlü beldesinde yapılan dastar dokumacılığı araştırılmıştır. Bu kapsamda dastar dokumacılığının çeşitler ve özelliklerinin incelenmesi,

belgelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yöreye özgü kültürel değerlerin yaşatılması ve geleneksel dokuma sanatının sürdürebilirliği incelenmiştir. Bu çerçevede araştırılan kumaşların teknik, desen, malzeme ve kompozisyon özellikleri ile kültürel miras unsurları içerisindeki değeri ve gelecek nesillere aktarılması hedeflenmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın materyalini dastar dokumaları içermektedir. Araştırmada Muğla iline bağlı Fethiye ilçesinin Yeşil Üzümlü beldesinde dokunan dastar dokumaları incelenmiştir. 2024-2025 yılları arasında alan araştırması yapılmıştır. Çalışmanın yönteminde literatür araştırması, alan araştırması, arşiv ve uygulamalar incelenerek belgelenmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Dokuma Sanatının Yeşil Üzümlü Beldesindeki Gelişimi

Dokuma kavramı tarihsel süreç içerisinde insanoğlunun keşfettiği en eski sanat alanlarından biridir. Eski dönemlerde yaşamış olan topluluklar bitki ve hayvan postlarını örtünmek ve korunmak amacıyla kullanmışlardır. Daha sonraki süreçte ise farklı bitkilerden de faydalanmışlardır. Dokumacılığın altyapısının ise Anadolu'nun en uzun dönemi olan Paleolitik Çağ'da ortaya çıktığı öngörülmektedir. Zira sepet örme işleminin keşfedilmesi ile oluştuğu ve özellikle bu noktadan türediği varsayılmaktadır (Dölen, 1992:2).

Dokuma işlemi Anadolu coğrafyasının birçok bölgesinde uygulanmaktadır. Bu dokumaları birbirinden ayıran en temel özellikleri, kullanılan teknikler, malzemeler, renkler, motifler veya kompozisyon özellikleri biçiminde sıralanabilir.

Yeşil Üzümlü beldesi dokumacılık konusunda ünlenmiş ve dastar dokumacılığı ile yerel bir kimlik kazanmıştır. Yeşil Üzümlü beldesindeki dokuma tezgâhları incelendiğinde ise geleneksel el dokuma tezgahlarındaki araçlarla aynı özellikleri taşıdığı görülmüştür. Levend yörede "top" olarak da tanımlanmaktadır. Tezgâhta ön ve arka alan olmak üzere iki adet bulunur. Bunlar çözgünün sarıldığı ve dokunmuş yüzeyin sarıldığı bölümlerdir. "Salmın", top'un üst

bölümünde ahşap alanda bulunur. Gücü (kücü) ahşap çerçevenin içerisinde yer alan pamuk ipliğinden örülmüş kısımdır. Tarak, çözgü ipliklerinin düzgünlüğünü ve çözgülerin sıklığını ayarlamak için kullanılan araçtır. Tefe, yörede "tafa-tava" olarak adlandırılmaktadır ahşap ve tarağın takıldığı yerdir, alt ve üst kısmına tarak geçirilir. Çımbar, dokumanın tezgâh üzerinde düzgün durmasını sağlayan, dokumayı iki yandan geren demir malzemedir. Ayaklık, gücülerin aşağı yukarı hareketlerini sağlayan yassı ahşap kısımdır. Mekik, ahşaptan yapılmış iç kısmında masuranın bulunduğu ve atkı ipliklerinin geçirilmesini sağlayan araçtır. Dokuma ağırlığı (ağırşak) yöredeki ismi ile "delikli taş" dokuma tezgahlarının üst bölümüne bağlanan iplerin aşağıya doğru sarkmasını sağlayan ağırlık biçiminde sıralanabilir (KK1, KK2).

Dokuma ağırlıkları kültür, coğrafya ve tarihsel kronolojik etmenlere dayalı farklı form ve ağırlıklarda oluşturulmuştur. Arkeolojik çalışmalarla çeşitli formlarda saptanmıştır; örneğin, piramidal, diskoid, konik, silindirik gibi yapılarla ve çoğunlukla da pişmiş topraktan oluşturulmuşlardır. Aynı zamanda simge olarak yüzeylerinde yazı, sembol ve figüratif formlar betimlenmiştir (Buruldağ, 2022:72).

Cadianda'da (Kadyanda) dokumacılığın günümüzden iki bin sene öncesine dayandığını gösteren dokuma ağırlığı arkeolojik kalıntılar sonucunda bulunmuştur (Fotoğraf 1). Cadianda antik kenti ise Muğla'nın Fethiye ilçesinde bulunan Likya dönemine ait antik yerleşim bölgesidir. Üzümlü beldesinin güney doğusunda Fethiye'ye 24 kilometre mesafededir (URL:2).

Fotoğraf 1. Cadianda keçi betimli dokuma ağırlığı,
Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2025.

Bu önemli arşiv kanıtı bölgedeki dokumacılığın oldukça eski tarihlere dayandırıldığının önemli bir göstergesidir. Aynı zamanda eserde keçi figürlü bir betimle mevcuttur. Dokuma ağılığı ile ilgili Farklı bölgelerdeki arkeolojik kazı çalışmalarına örnek olarak Phokaia Antik Kentinde yapılan araştırmalar dada mühürlü biçimde ve üzerinde figüratif formların yer aldığı Helenistik döneme dayandırılan dokuma ağırlığı bulunmuştur (Fırat, 2017:79-80) diğer bir araştırmada Alexandria Troas Antik Kentinde yapılan arkeolojik kazılarda ise piramidal formlu ve üst noktasında damga biçiminde Grekçe yazılı Roma Dönemine dayandırılan dokuma tezgâhı ağırlığı bulunmuştur (Buruldağ, 2022:71-82). Tüm bu arkeolojik kalıntılar günümüze kadar gelen dokuma sanatının oldukça eski dönemlere dayandırıldığının önemli kanıtları olarak belgelenebilir.

3.2. Dastar Dokumacılığının Teknik Özellikleri

Dokuma uygulaması, atkı ve çözgü olarak isimlendirilen iki iplik sisteminin birbirlerine dik açı yapacak biçimde belli kurallar ve örgü planına göre bağlanmaları ile oluşmaktadır (Tüm Cebeci, 2023:135 & Acuner, 2001:17). Bir başka ifade ile birbirlerine dikey ve paralel konumda 90 derece açı ile çözgü ve atkı ipliklerinin yapısal

olarak bağlantıları ile oluşmaktadır (Uğurlu, 2021:166). Diğer bir ifade ise; kumaş boyundaki çözgü ipliklerine dik bir biçimde yer alan ve enine biçimde yerleştirilen atkı iplik sistemlerinden mekik veya farklı tekniklerle ve bağlantılarla oluşan yüzeler dokuma biçiminde tanımlanmaktadır (Şeber & Alphan1989:1; Dölen, 1992:275).

Dokuma çalışması yapabilmek için ilk işlem çözgü ipliklerinin hazırlanmasıdır (Öztürk & Öztürk, 2019:1044). Belde de geçmişte yün ve pamuk iplikleri kullanılmıştır (Akpınarlı & Çalışkan Çoban, 2021:298). Günümüzde ise kıvrak bükümlü pamuk ipliği tercih edilmektedir. İpler çile halinde Denizli'den gelmektedir (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Çile halinde iplikler, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2025.

Mevcut ipliklere haşıllama işlemi yapılmaktadır. Öncelikle odun ateşinde kazanlarda su kaynatıldıktan sonra sütlük adı verilen kapta sulandırılıp süzgeçten geçirilmektedir. Buğday unu ilave edilmektedir. Kazan odun ateşinden alındıktan sonra ardından iplikler konulmaktadır.

Fotoğraf 3. Haşıllama işlemi, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2025.

Belirli sürelerde karıştırılarak çözeltinin homojen bir dağılım sağlanmaktadır. Ocaktan alınan kazan yaklaşık 2 saat bekletildikten sonra ahşap tahta çubuk ile yine karıştırılmaktadır (KK1, KK2), (Fotoğraf 3). Haşıllama işleminin amacı ipliğe mukavemet, kayganlık ve dayanıklılık kazandırmak için uygulanmaktadır (Tüm Cebeci, 2022:602).

Fotoğraf 4. Çözgü ipliklerinin kurutulması, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2025.

Ardından sıkma işlemi yapılarak ahşap tahtalar üzerinde açık mekânda kurutulma işlemi gerçekleştirilmektedir (Fotoğraf 4). Kimi zaman Dastarhane'de nem kalmaması için tekrar kurutma işlemleri de yapılmaktadır. Tüm bu haşıllama işlemi çözgü ipliklerinin sert bir tutum alması gücüden ve taraktan daha rahat geçmesi açısından önemlidir.

Fotoğraf 5. Gelebe ve çıkrık, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2024.

Dastarhane'de bobin yapmak için geleneksel yöntemlerle elle kullanılan gelebe ve çıkrık haricinde elektrikle çalışan çıkrık makinası da mevcuttur. Amaç çilelerin gelebeye geçirildikten sonra çıkrık yardımı ile bobinleme işlemini gerçekleştirmektir (KK1), (Fotoğraf 5). Fethiye Halk Eğitim Merkezinde 'de çileler gelebeye geçirildikten sonra elle çalışan çıkrık yardımı ile bobin işlemi yapılmaktadır. İplik sarma işlemine yöredeki ismi "gelemgem" (uzun ahşap makaranın olduğu bölüm) olan ahşap alanda bobinleme çalışması uygulanmaktadır (KK2), (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6. Usta Öğretici Feray Aykut'un gelebe ve çıkrık uygulaması, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Fethiye Halk Eğitim Merkezi, 2025

Fotoğraf 7. Kullanılan iplikler ve çözgü ipliklerinin hazırlanması çivilerden oluşan ahşap düzenek, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2024.

Bir balya iplikten 40 bobin elde edilmektedir. İki direk arasına 10'arlı sıralı bobinler hazırlanır, yerdeki çözgü tahtasının kenarlarında çiviler mevcuttur (Fotoğraf 7). Öncelikle çitme işlemi yapılır (alt ve üstten alınacak biçimde), sağ ve sol yanda ise ağızlıkla geçirilir. Çözgü aşaması için çivilerden ipler çıkartılırken 2 kişi çözgü ipliğini ortadan

ikiye ayırır (Fotoğraf 8). Çözgü iplerinin tezgâh için hazırlanması çok zahmetli ve çok dikkat gerektiren bir husustur (KK1, KK4, KK6).

Fotoğraf 8. Çözgü iplerinin tezgâh için hazırlanma işleminin detayları, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2025.

Fotoğraf 9. Pamuk gücüler, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2025.

Çözgü işlemi yapıldıktan sonra ipler ahşap tezgâha yöredeki ismi ile "düven, düzen'e" alınır, ancak öncesinde gücülerin hazırlanması gerekmektedir. Tüm gücüler pamuk ipliğinden yapılmaktadır. Yörede bu konu ile ilgili ayrıca gücü ipliklerini yapan 1-2 kişi mevcuttur. Ahşap çubuklara gücü ipleri teker teker

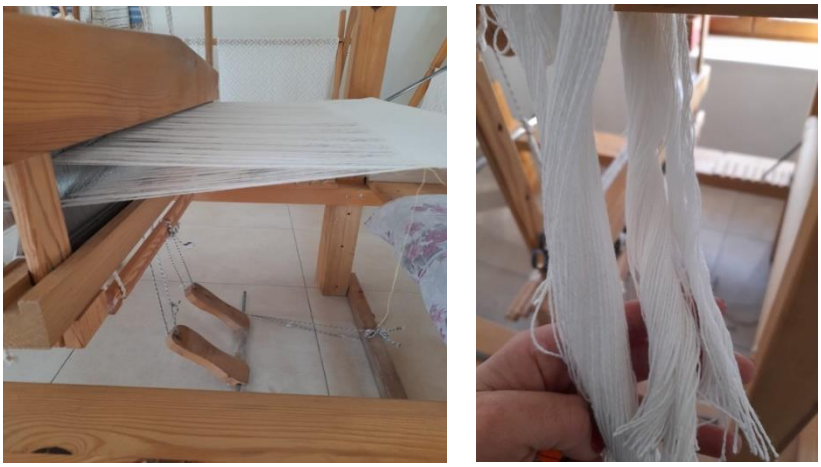
bağlanmaktadır. Çözgüsü yapılan ipliklerde tarak ve gücüden teker teker geçirilip bağlanmaktadır. 6'lı bölümler biçiminde bağlanan ipliklerde daha sonra çıkartılır, bu işlemdeki amaç paralelliğin sağlanmasıdır (Fotoğraf 9). Tüm bu aşamalardan sonra tezgâh (düven) dokuma işlemine hazır konuma getirilmiştir (KK1, KK2), (Fotoğraf 10).

Dokuma işleminde iki ahşap ayak (pedal) kullanılmaktadır. Yuvalı düz ağaç ile bağlantılı gücünün altıda ayaklıkların üstündeki ağaca ise "badalya" ismi verilmektedir (KK2).

Bu ayaklar gücülerin aşağı ve yukarı hareketlerini sağlamaktadır. Dokuma tekniği olarak bezayağı örgü iki çerçeve uygulanmaktadır. Düz dokumaların yanı sıra motif uygulaması yapılacak ise atkı ipi (yanış ipi) ayrıca kullanılmaktadır. Ağızlık açıldıktan sonra ahşap mekiğin atılması ve tefenin (tafa) vurmasıyla dokuma devam etmektedir. Dokumanın düzgün devam edebilmesi için çımbar ismi verilen düz demirden yapılmış çubuk kullanılmaktadır (Fotoğraf 11, 12).

Fotoğraf 10. Düven adı verilen dokuma tezgahının genel görüntüsü ve dokuma işlemi, dokuma personeli Fatma Öztürk, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2025.

Fotoğraf 11. Dokuma tezgahında (düven) kullanılan ayaklar ve atkıda motif uygulamasında kullanılan iplikler, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2025.

Fotoğraf 12. Dokuma işlemi, mekik masura ve çımbar, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2025.

Dastar dokumalarında 3 çeşit iplik kullanılmaktadır. Bunlar çözgü, atkı ve desen (motif) ipidir. Desende kullanılan ilave ipliklerle (yanış ipliği veya nakış ipliği) motifler oluşmaktadır. Motif uygulaması yapabilmek için cetvelle ölçülerek yörenin geleneksel motifleri dokumaya atkı yönünde eklenmektedir (KK5, KK7), (Fotoğraf 13). Motif uygulaması yörede kullanılan ismi ile "yanış" veya "nakış" olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda bu işlem brokar

örgü tekniğini oluşturmaktadır (Akpınarlı, Arslan 2017:20 & Çürük, 2017:177). Yörede brokar tekniği ifadesi kullanılmamaktadır. Düz veya yanışlı dokumalar biçimimde adlandırılmaktadır. Yanış (motif) uygulamasında motifte kullanılan atkı ipliğinde ise (yanış, nakış ipliği) ağartılmış veya renkli pamuk iplikleri tercih edilmektedir.

Fotoğraf 13. Dokuma işleminde motif uygulama dokuma personeli Fatma Öztürk ve Cahide Coşkun, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Dastarhane, 2025.

Fotoğraf 14. Usta Öğretici Feray Aykut'un dokuma uygulamaları, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, Fethiye Halk Eğitim Merkezi, 2025.

Fotoğraf 14: Dokuma ustası Feray Aykut yaklaşık 15 yaşından bu yana dokuma sanatı çalışmasını Anneden kız çocuğuna öğretisi ile devam ettirmektedir. Günümüzde Fethiye Halk Eğitim Merkezinde usta öğretici olarak çalışmakla birlikte pek çok proje ve eğitim programlarında da gönüllü olarak görev almıştır. Örnek uygulamada Çomak yanışı dokunmaktadır. 5 adet çile iplik kullanılmıştır. 1,80 cm. uzunluğunda 34 cm. genişliğinde fular yapımında kullanılmak üzere dokuma işlemi gerçekleştirilmiştir. Dokumalarında çözgüde 20/1 kıvrak büküm pamuk ipliği ve atkı desen ipliğinde (yanış ipliği) 6/1 numaralı beyaz veya ağartılmış pamuk ipliği ayrıca tarak numarası 5,5 olarak kullanmaktadır. Geçmişte dokunan kumaşlarda ise yörede ipek böcekçiliği üretimi yapıldığı için ipekli kumaşlar dokunmuştur. Dokuma işleminde ipek ve pamuk ipliği kullanılmıştır. 20/1 numaralı kıvrak pamuk ipliği çözgüde, atkıda ise ipek ipliği uygulanmıştır. Ayrıca bir dönem yünlü dokumalarda yapılmıştır. Bu dokumalarda ise; 12/1 numaralı kıvrak büküm pamuk ipliği çözgüde, atkıda ise yün iplikleri kullanılmıştır. Günümüzde ise geçmişten bu yana 20/1 numara ve ortalama 600-800 tur/m. kıvrak büküm pamuk ipliğini atkıda ve çözgüde uygulamaktadır (KK2). Aynı özellik bir başka kültürel zenginliğimiz olan Şile bezi dokumasında da 20/1 numara kullanımı ile görülmektedir. Ancak 1200 tur/m. yoğun kıvrak büküm pamuk ipliği de Şile bezi dokumacılığının geleneksel yapısını oluşturmaktadır (Tüm Cebeci, 2022:602).

Dastarhane'de dokuma tezgahında kullanılan tarak 5.5 numara ile 6.5 numara olarak değişmektedir. Çözgülerde kullanılan ipliklerin kalınlıkları' da değişmektedir. 27/1 ince numaralı veya 12/1 kalın numaralı kıvrak bükümlü iplikler tercih edilmektedir Düz desensiz bir dokuma çalışması yapıldığında bir kişi günde yaklaşık 3,5 metre veya 4 metre dokuyabilmektedir. Motif kullanıldığında ise motifin sıklığına göre bu süre değişebilmektedir. Örneğin günde 1 metre çalışma olabilmektedir (KK1).

3.3. Dastar Dokumacılığının Motif Özellikleri

Dastar dokumaların motif (yanış) özellikleri incelendiğinde dokumaların teknik yapılarının daha çok geometrik formda oldukları görülmüştür. Bu motiflerde bitkisel, sembolik ve figürlü üsluplar

kullanılmıştır. Yöresel isimlerine göre motifler; papatya, kabak çiçeği, çomak, ulama, kilim çerpez, yılan, sülük ve deve tabanı şeklinde isimlendirilmektedirler. Kabak çiçeği motifi (yanışı) yöreye Karadeniz bölgesinden esinlenilerek daha sonradan eklenmiş bir motiftir Yörede kullanılan tüm motiflere "nakış", "yanış" veya "pul" ifadesi de kullanılmaktadır (KK1, KK2). Pek çok bölgede olduğu gibi yöre insanı da bulunduğu coğrafyadan etkilenerek çevresinde gördüklerini dokumalara aktarmıştır. Yapılan incelemelerde motiflere halk arasında çeşitli anlamlar yüklenildiği görülmüştür. Bitkisel üslup olarak Papatya motifi (yanışı) bölgede çok fazla yetişen bir çiçek olan papatya isminden almıştır. Kabak çiçeği motifi (yanışı) ise diğer bölgelerden esinlenilerek daha sonra eklenmiştir (Fotoğraf 15).

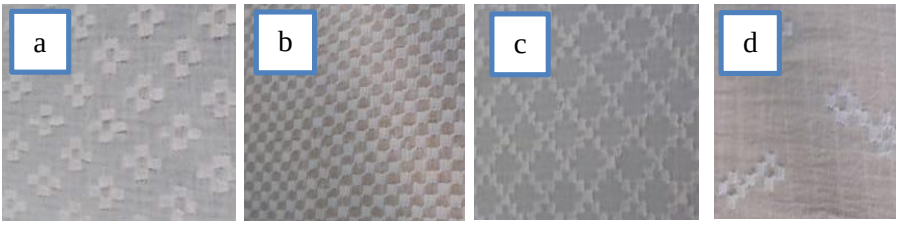
Sembolik üslup olarak Çomak motifi (yanışı); güzelliğin ve temizliğin simgesidir. Ulama motifi (yanışı); el ele vermiş kadınların birlikteliği ifade etmektedir. Kilim motifi (yanışı); yörede dokunan kilim dokumalarından etkilenilerek canlılık, sevinç neşe, coşku gibi duyguları betimlemektedir. Çerpez motifi (yanışı) ise iki adet çomak bir adet pul ile birleştirilerek oluşturulmaktadır. Çomak motifinin anlam özelliklerini taşımaktadır (KK1, KK2, KK3), (Fotoğraf 16).

Figüratif motifler (yanışlar) ise; Yılan motifi (yanışı); kıskançlık ve kemgözden korunmak amaçlı kullanılmıştır. Çözgü yönünde belirli aralıklarla zigzag biçiminde çizgilerden oluşur. Sülük motifi (yanışı); dert, tasa ve üzüntü gibi duyguları ifade etmektedir. Yörenin doğasında görülen sülük' ten ismini almıştır. Deve tabanı motifi (yanışı) ise; güç, bereket ve bolluk ifadelerini simgelemektedir (KK2), (Fotoğraf 17).

Kültürel zenginliğin bir parçası olan bu motifler yöre halkının duygularını ve düşüncelerini aktarmaktadır, nitekim bu ifadeler sevinç, mutluluk, üzüntü biçiminde bir araç bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 15. Bitkisel motifler; **a).** Papatya yanışı, **b).** Kabak çiçeği yanışı, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, 2025

Fotoğraf 16. Sembolik motifler; **a).** Çomak yanışı, **b).** Ulama yanışı, **c).** Kilim yanışı **d)**. Çerpez yanışı, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, 2025.

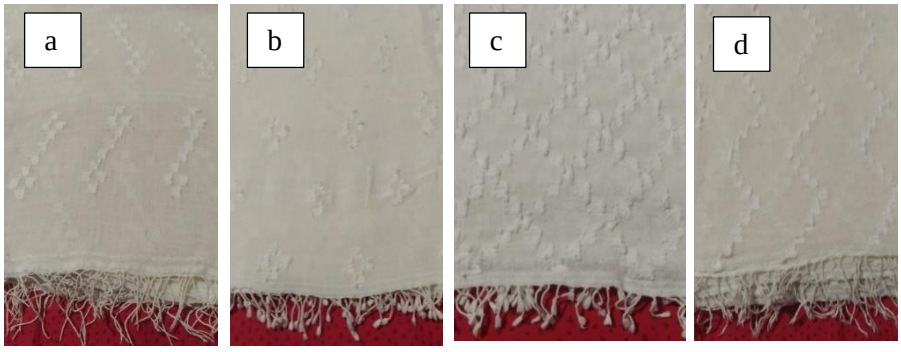

Fotoğraf 17. Figüratif motifler; **a).** Yılan yanışı, **b).** Sülük yanışı, **c).** Deve tabanı yanışı, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, 2025.

Motiflerin (Yanışların) kompozisyon özellikleri incelendiğinde ise birbirini tekrar eden aynı motif grupları yüzeyde ardışık biçimde tasarlanarak (verev biçiminde yerleşim planı) dokunmuştur Örneğin Sülük motifi uygulamasında mevcuttur (Fotoğraf 18).

Fotoğraf 18. Sülük yanışı, Dastarhane arşivi, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, 2025.

Fotoğraf 19. **a)**. Çerpez yanışı, **b)**. Çomak yanışı, **c).** Kilim yanışı, **d).** Yılan yanışı, Usta Öğretici Feray Aykut'un kişisel dastar dokuma uygulamaları arşivi, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, 2025.

Fotoğraf 19: Usta Öğretici Feray Aykut'un yaklaşık 40 yıl önce Yeşil Üzümlü beldesinde dokuduğu dastar çalışmalarıdır (KK2).

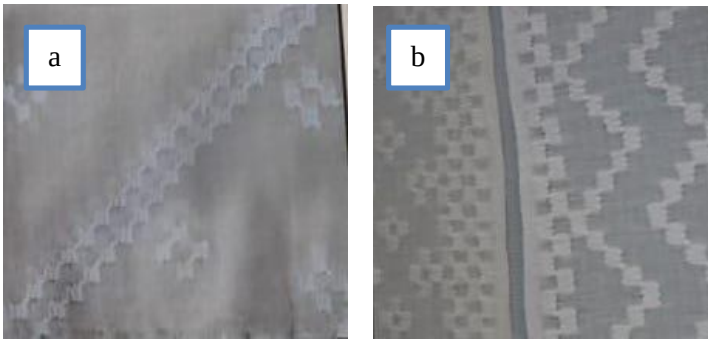
Ayrıca farklı motiflerin de (yanış) birlikte kullanıldıkları ve yüzeyde belirli aralıklarla tekrar eden yüzey yerleşim planlarına sahip dokumalarda mevcuttur (Fotoğraf 20, 21, 22, 23).

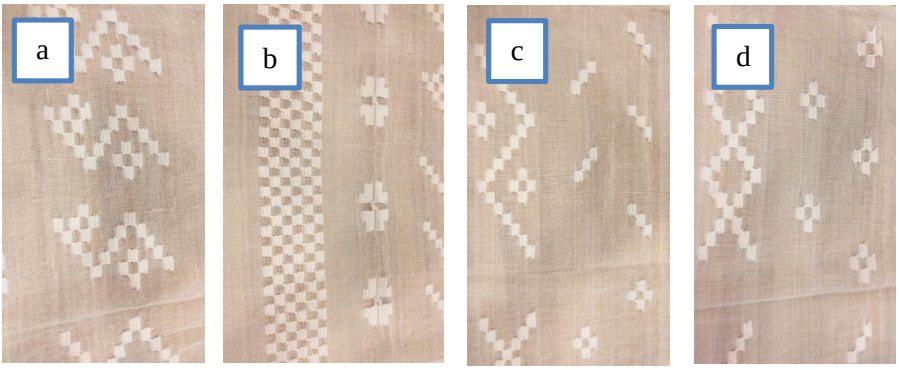
Fotoğraf 20. Çomak ve çomak sülük yanışları Dastarhane arşivi, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, 2025.

Fotoğraf 21. Kilim ve çomak yanışı ve detayı Dastarhane arşivi, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, 2025.

Fotoğraf 22. a). Ulama ve çomak yanışı ve **b).** Paşa kenarlı yılan yanışı ve paşa kenarlı çomak yanışı, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, 2025.

Fotoğraf 23. **a).** Yılan yanışlı çomak, **b).** Ulama ve deve tabanı yanışı, **c).** Çomak yılan ve sülük yanışları, **d).** Baklava dilimli çomak yanışı, Dokuma ustası Yelda Durukan'a ait çalışmalar, Fethiye Likya Kadın Girişimi Üretim İşletme ve Kalkınma Kooperatifi arşivi, Fotoğraf: Dilek Tüm Cebeci, 2025.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kökü bir geçmişin ürünü olan dokuma sanatı tarihi çok eski dönemlere dayanmaktadır. Kültürel kimliğimizin en önemli belgesi olan dokumalar bulunduğu yöreye özgü, olarak emsalsiz uygulamalar oluşturmaktadır. Bu kapsamda alan araştırması olarak seçilen Fethiye'nin Yeşil Üzümlü beldesinin geleneksel sanatlarından olan dastar dokumacılığının teknik, motif, kompozisyon, malzeme, açısından bölgeye özgü özellikleri araştırılmıştır.

Özellikle teknolojik ve ekonomik gelişmeler ile el dokuma sanatının üretimi süreç içinde azalmıştır. Kültürel bir kimlik olan

dokuma sanatının yaşatılması, gelecek nesillere aktarılması manevi ve sosyal bir sorumluluktur.

Zira geleneksel el dokumalarının yok olmasının önlenmesi için öncelikle kamu, özel kuruluşlar ve üniversiteler ile iş birlikleri yapılması gerekmektedir. Geleneksel anlayışla üretilen el dokumalarının sürdürülebilirlikleri ancak bu iş birlikleri ile devam ettirilebilir. Nitekim bu konu ile ilgili yörede yapılan çalışmaları şu şekilde sıralayabiliriz;

Prof. Dr. H. Feriha Akpınarlı başkanlığında 2012 yılında Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Merkezi ve Belediye iş birliği ile yörede yerel kalkınma proje çalışması başlatılmıştır. Dastar dokumanın ürün envanteri çıkarılmıştır. Sürdürebilirlik konusunda yörede dastar dokumacılığının canlandırılmasına yönelik tezgâhlar çoğaltılmış ve kadınların dokuma yapmaları teşvik edilmiştir (Akpınarlı& Arslan, 2012:21).

2008 yılından bu yana Yeşil Üzümlü beldesinde "Kuzu Göbeği Mantarı ve Dastar Festivali" düzenlenmektedir. Kültürel değerlerin ve yöresel ürünlerin ön plana çıkartılarak tanıtımlarının yapıldığı festival yurtiçi ve yurtdışından birçok sayıda misafir ağırlamaktadır. Festivalin ana teması unutulmaya yüz tutmuş dastar dokuması ile Akdeniz ve Ege bölgelerinde yetişen kuzugöbeği mantarının yerel kimliğini ön plana çıkartmaktır (Ozan& Özdemir& Akyürek, 2020:136).

Çiğdem Karaca ile yapılan görüşmede Dünyadaki ve Türkiye'deki tüm kooperatif modelleri araştırıp hepsinin bir lokomotif ürünü olduğunu gördükten sonra Fethiye'nin Yeşil Üzümlü dastarı ile başlama kararını alarak geliştirmiştir. Geçmişte dastar dokumacılığı uzun süre yapıldığı bilinmektedir. Ancak teknolojinin gelişmesi ile süreç içinde azalması dokuma yapanlarında tezgahlarını çoğunlukla kaldırmaları ile üretim durma noktasına gelmiştir. Tüm bu etmenler kooperatifin doğuş noktasını ortaya koymuştur. Üretimin başlangıcı için tezgahlar yaptırılmıştır. Dokuma yapan ustalar gençlere Halk eğitim merkezinde ücretsiz kurslarla bu sanatı öğretmeye başlamışlardır. Fethiye Belediye'sinin girişimi ile 2019 yılında Yeşil Üzümlü beldesinde Dastarhane'nin açılışı yapılmıştır.

Fethiye belediyesinin destekleri ile Fethiye Likya Kadın Girişimi Kooperatifi ise 2020 yılında kurulmuştur. Likya Kadın Kooperatifi Fethiye'de yaşayan kadınların emeğinin değerlendirilmesi ve aynı zamanda sosyal ve ekonomik olarak güçlenmelerini desteklemek amacıyla kurulmuştur. Ayrıca 20.12.2020 Türk Patent ve Marka kurumu tarafından Coğrafi işaret tescil belgesi alınmıştır (URL3).

Geçmişte sadece başörtüsü ve iç giyim gibi kısıtlı bir alanlar için uygulamalar yapılmıştır. Ancak günümüzde giyim ve ev tekstili çalışmaları da yapılarak kullanım alanları artırılmıştır. Bu kapsamda moda tasarımcıları ile iletişime geçilmiştir. Ulusal ve uluslararası fuarlarda yapılan tanıtımlarla kaybolmaya yüz tutmuş dastar dokumanın tanınırlığı artmaya başlamıştır Bu kapsamada örneğin 6-10 Ekim 2021 tarihlerinde 2. Craft İstanbul'da defile düzenlenmiştir. Defile sonrasında siparişler alınarak dokumalar gerçekleştirilmiştir. Hollanda'da bir kuruluş olan Tui Care Foundation ile iş birliği yapılarak kültürel turizm odaklı proje çalışması hazırlamıştır ve bu kapsamda tezgâh adetleri çoğaltılmıştır. Günlük üretim kapasitesi artırılmıştır. Ayrıca Türk -İskoç Ticaret Odası ile iş birliği çalışması yapılarak kültürel tanınırlık artırılmıştır. Daha önce sınırlı alanlarda kullanım yerine sahip olan dastar dokumacılığı ulusal ve uluslararası modacılarla birleştirilerek günümüzde giyilebilir hale getirilmiştir. Doğal malzeme kullanımı ve el dokuma özelliği ile pazarda payını almaya başlamıştır. Kadınların sosyal iletişimleri artmıştır. Dastar dokumacılığı Tüm bu etmenlerle birlikte halkın ve kamu kuruluşlarının desteği ile günümüzde önemli oranda gelişmeler göstererek bir ivme kazanmıştır. Türkiye'nin zengin kültürel değerlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında kamu, özel sektör ve projeler ile gelecek kuşaklara aktarılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Acuner, A. (2001). *Tasarımda Konstrüksiyon Esasları*, Türk Tekstil Vakfı Yayınevi, İstanbul.

Akpınarlı, H. F., & Çalışkan Çoban, M. G. (2021). Kumaş Dokumacılığının Anadolu'daki Coğrafi Dağılımı, *İdil*, 78. ss. 298. https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1608671525.pdf

Akpınarlı, H. F., & Arslan P. (2017, Eylül 28-29). *Dokumacılığın Yerel Kalkınma Projeleri İle Yaşatılması Örneği; Üzümlü Dastar Dokumacılığı* (Sözlü Bildiri). Ege Art IX.

Uluslararası Türk Sanatı Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri, İzmir, Türkiye.

Başaran, F. N. (2018). Anadolu Bez Dokumacılığından Bazı Örnekler ve Günümüzdeki Durumu, *Ariş Halı Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*,ss. 14.

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/710879

Buruldağ, E. (2022). Alexandria Troas'tan Bir Dokuma Ağırlığı, *Archivum Anatolicum ArAn,* (16)1,ss.71-82. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2406463

Çürük, G. (2017). Yeşil Üzümlü Beldesinde Geleneksel Dastar Dokumacılığı, *Milli Folklor,* 29, (115), ss.172. https://www.millifolklordergisi.com/PdfViewer.aspx?Sayi=115&Sayfa=168

Dölen, E. (1992). *Tekstil Tarihi*, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Fırat, M. (2017). Phokaia'dan Bir Dokuma Ağırlığı, SDÜ, *Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42,ss.79-80. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398740

Ozan B., & Özdemir Ö., & Akyürek S. (2020). Yeşil Üzümlü Kuzugöbeği Mantar ve Dastar Festivali'nin Kırsal Kalkınma ve Kültürel Değerler Üzerindeki Rolü, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi,* 21, (46).ss.136 https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1177521

Ögel, B. (1978). *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 244. Ankara.

Önlü, N. (2010 a). Ege Bölgesinde Kaybolmaya Yüz Tutmuş El Dokumaları ve Değişim Süreci, *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, ss.137. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/447698

Önlü, N. (2010 b). Ege Bölgesi Dokuma Kaynakları, *Sanat Dergisi*, ss.57. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/29006

Öztürk, İ., & Öztürk, G., (2019). Taraklı Bez Dokumacılığı Ve Günümüzdeki Durumuna Yönelik Bazı Tespitler, *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 6, (36). ss.1044. https://jshsr.org/index.php/pub/article/view/1240/1193

Şeber, B., & Alphan, D. (1998). *Kumaş Yapı Bilgisi*, T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, İTKİB, İstanbul.

Şen, T., & Kavcı, E. (2023). Osmanlı'dan Günümüze Ege Bölgesindeki Kumaş Dokuma Merkezleri, *SDÜ, Art-E, Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 16, (32). ss.987. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3501246

Tüm Cebeci, D. (2022). Şile Bezinin Tarihsel Yolculuğu, *International Social Sciences Studies Journal*, 8(95). ss.602. https://sssjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=3860

Tüm Cebeci, D. (2023). Tokat ili Dive/Günevi Yöresi Alaca Dokumaları. *Kesit Akademi Dergisi*, 9 (34), ss. 135.

https://kesitakademi.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=63c0f941-3ef9-424a-a153-a92334e6f1ab.pdf&key=67588

Uğurlu, S. S. (2021). Geleneksel dokumalarda motif desen bağlantıları, *Kesit Akademi Dergisi*, 7(27). ss.166. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1847796

URL 1: https://www.dastarhane.com/tr/sayfa.aspx?ID=2&menu=1

URL 2: https://tr.wikipedia.org/wiki/Kadyanda

URL 3 https://www.ftso.org.tr/assets/upload/dosyalar/r023x-deppoy.pdf

KAYNAK KİŞİLER

KK.1 Ayşem Gergerli Sorumlu Yetkili, Fethiye Belediyesi Hizmetleri Turizm ve Anonim Şirketi / Dastarhane, Yeşil Üzümlü mah. Fethiye, Muğla (27 Ocak 2025).

KK.2 Feray Aykut Usta Öğretici, Fethiye Halk Eğitim Merkezi. Fethiye, Muğla (6 Eylül 2024/ 4 Şubat 2025).

KK.3 Yelda Durukan, Dokuma Ustası, Fethiye Likya Kadın Girişimi Üretim İşletme ve Kalkınma Kooperatifi, Fethiye, Muğla (22 Ocak 2025)

KK.4 Ümran Yılmaz Usta Öğretici, Dastarhane, Yeşil Üzümlü mah. Fethiye, Muğla (28 Ocak 2025).

KK.5 Fatma Öztürk Dokuma Personeli -Kalfa, Dastarhane, Yeşil Üzümlü mah. Fethiye, Muğla (28 Ocak 2025).

KK.6 Güllennur Çetinkaya Dokuma Personeli, Dastarhane, Yeşil Üzümlü mah. Fethiye, Muğla (28 Ocak 2025).

KK.7 Cahide Coşkun Dokuma Personeli, Dastarhane, Yeşil Üzümlü mah. Fethiye (27 Ocak 2025).

KK.8 Çiğdem Karaca, Fethiye Likya Kadın Girişimi Üretim İşletme ve Kalkınma Kooperatifi Başkanı (22 Ocak 2025).